

“M’identifico amb el que pensava Ciceró, però espero no acabar com ell”

Joan Manuel del Pozo, conseller d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya i parlamentari socialista, ha publicat a la Fundació Bernat Metge una edició de *La República*, de Marc Tul·li Ciceró (106 aC - 43 aC). Professor de Filosofia a la Universitat de Girona, la seva tesi doctoral tractava precisament de la filosofia política de l'autor llatí, autor del qual ja havia editat i traduït *La naturalesa dels déus*, edició publicada en dos volums, també a la Bernat Metge, els anys 1988 i 2003. Nascut a La Roda (Andalusia) l'any 1948, però de ben petit establert a Ripoll, va formar-se al Seminari de Vic i a la Universitat Pontifícia de Comillas.

—La primera cosa que cal dir de *La República* —*De re publica*, en l'original llatí— és que Ciceró no parla de la República com a forma de govern, sinó de la *res publica*, és a dir, de cosa pública i en concret de les diverses formes d'organització de l'estat, com comenteu a la introducció.

—Alguns autors, pocs, han decidit traduir el llibre pel terme modern estat. Però m'ha semblat millor mantenir *La República* per la tradició i per la proximitat etimològica del mot, encara viu, al seu ètim compost, *res publica*.

—A la introducció destaqueu la idea ciceroniana de la superioritat de la vida política activa sobre la purament teòrica. A les primeres pàgines, Ciceró elogia Mart Cató per preferir llançar-se, sense cap necessitat, a les onades tempestuoses de la vida pública en comptes de viure en l'oci tranquil de la vellesa.

—Aquest és un fil important del llibre i de tota l'obra ciceroniana. Interessat tant en la filosofia com en la política, veu que la millor filosofia és la que es posa al servei de la política, de la *res publica*, la ciutat. I també veu que la millor manera de servir-la és haver-se format en les idees filosòfiques. Seria per tant una visió renovada de Plató. Enfront de

El polític socialista Joan Manuel del Pozo és també professor de filosofia i acaba d'editar una segona obra de Ciceró a la Bernat Metge, 'La República'. És conseller d'Educació i Universitats i parlamentari.

l'idealisme i les ficcions filosoficopolítiques platòniques, mancades de contrast amb la vida real, reivindica la història de Roma, l'experiència, com a demostració de les seves tesis. No oblidem que escriu el tractat quan ha passat dels cinquanta anys i no és un jove estudiós de la filosofia grega, sinó un home de primera fila de la política romana.

—I, per tant, deixa ben clar Ciceró, no hi pot haver discurs de filòsof, per exquisit que sigui, que passi al davant d'una bona constitució ciutadana basada en el dret comú i els costums, no?

—Efectivament, aquesta és la diferència amb Plató. El filòsof ha de servir a la

ciutat. És el millor que pot fer. I la constitució no ha de dependre dels filòsofs, però els filòsofs han d'oferir un bon equipament conceptual i argumental per a fonamentar la defensa d'un sistema de convivència.

—**És un trencament amb Plató?**

—No és una oposició frontal, perquè en el fons es considera platònic. Però, sense rebaixar el valor de la idea filosòfica, diu que els coses valen quan es contrasten amb l'experiència i en aquest sentit sí que no és gens platònic. De fet ell aprofita Plató per a la seva explicació. Plató és el primer, i després seguiran Aristòtil, Dicearc i Polibi, a formular les tres formes de govern, la monàrquica, l'aristocràtica i la democràtica. I a diagnosticar els perills de corrupció de cada forma. La tirania, per a la monàrquica; l'oligarquia, per a l'aristocràtica, i la demagògia i la revolta, per a la democràtica.

—**En aquells temps ja veu la importància de les ciutats, i que siguin grans i poderoses. Que un país no pot**

estar format només per poblets i fortificacions.

—Exacte. Avui en diríem massa crítica. Una estructura potent, amb tradició. La ciutat s'enriqueix en la seva complexitat, podríem concloure del que diu.

—**Si s'hagués llegit Ciceró, el marxisme, entès com una filosofia idealista platònica, sense contrastar, no hauria arribat a fer el mal que ha fet, no? Què en pensem?**

—Ciceró diu que qualsevol forma de govern simple, posi l'accent on el posi, genera la seva pròpia corrupció i la manera d'evitar tota corrupció és que no hi hagi cap forma simple, que sigui mixta. El que acaba defensant és que els tres elements clau en l'equilibri social i la convivència, estiguin repartits: l'autoritat, el poder i la llibertat. És a dir, que el que està al capdamunt tingui autoritat, el noble tingui poder i el poble tingui llibertat. Ciceró està en l'origen de molts autors renaixentistes i contemporanis. Era autor de capçalera de Thomas Jefferson, per exemple.

—**Però alguns pensadors l'han criticat per eclèctic. Montaigne diu que s'apassiona pel platonisme per ser la filosofia més atractiva i venera l'estoïcisme com la més ferma, però que no comprèn profundament cap de les dues.**

—Sí, se l'ha titllat d'eclèctic. La personalitat filosòfica de Ciceró és molt complexa. Perquè s'hi descobreixen afinitats amb les tres escoles que dominaven Roma en el seu temps. Ell intenta, al meu parer, incorporar el millor de cadascuna, bo i rebutjant el que no li agrada de totes elles. Per això se li ha dit eclèctic. Però en aquest cas penso que l'eclècticisme no és pejoratiu.

—**Parlem de les tres escoles?**

—Són tres corrents que derivaven de la filosofia hel·lenista, l'estoic, l'epicuri i el neoacadèmic. L'estoica era la ideologia dels més tradicionalistes, de les classes més altes i poderoses. Perquè és realista, dura moralment. Els epicuris, en canvi, clarament sensistes, són menys rígids en l'ordre lògic i epistemològic. I finalment hi ha les elits intel·lectuals que es consideren continuadores de l'obra platònica, però molt evolucionada. Els romans, tot i ser poderosíssims, es fan educar pels grecs. Els romans de bona família tenien professors grecs. Ciceró havia anat a Grè-

cia. Sempre va reconèixer la superioritat cultural de Grècia. Què passa? Que a Roma no hi ha filosofia pròpia. El més propi seria Ciceró i encara reconeix que és filogrec.

—**Què considera Ciceró positiu de l'estoïcisme?**

—El tremp moral i la defensa d'un ordre còsmic que justifica la racionalitat de l'acció de l'home. Li agrada això i el fet que accepta el compromís polític. De la seva obra s'identifiquen dos tractats d'estoïcisme pur. Hi troba el millor discurs per defensar la llei i l'ordre moral.

—**I negatiu?**

—La tendència al monarquisme autoritari, a l'absolutisme. I és llavors quan des de l'equipatge del neoacademicisme defensa l'equilibri que produeix una constitució mixta. I per això en la definició de la República pot introduir un correctiu al que seria l'absolutisme estoic. Ciceró diu que la República és la cosa del poble però el poble no és qualsevol agregació de persones, no. Un poble és el que s'organitza sobre la base del consens jurídic i de l'interès general. Per tant, defineix la *res publica* en termes constitucionals moderns.

—**Quina relació manté amb el corrent epicuri?**

—Molt estreta. Se li coneixen unes fortes afinitats epicúries amb el seu amic Àtic, un ric romà que li finançava diverses vegades les fallides, i va editar l'obra d'un epicuri. Però malgrat això, combat l'epicurisme intel·lectualment perquè exclou el compromís polític. Per a l'epicuri, la política et fa desgraciat.

—**La vostra biografia, de filòsof al servei de la política, és ciceroniana? Ciceró, recordeu a la introducció, pensa que la missió de la vida política activa és la més alta que pot tenir un home, com deixa ben clar sempre i sobretot al final del tractat.**

—Hi ha moments que m'identifico amb la seva forma de pensar i de viure. M'ha estat de gran utilitat per al meu activisme polític. I admiro els meus col·legues que només fan filosofia, però entenc la satisfacció de Ciceró d'aplicar la filosofia a la política. Ara bé, espero no acabar com ell, que li van tallar el coll per haver estat un home que va oscil·lar sempre, que canviava sovint de bàndol polític.

Lluís Bonada

